

O'zbekistonda Barqaror Rivojlanish Maqsadlarini Ta'minlashdagi Muammolar

Normammedova Bahora Shavkatjon Qizi¹

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot maqolasi O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini (SDG) ta'minlashdagi muammolarni ko'rib chiqadi. O'zbekiston Markaziy Osiyodagi dengizga chiqqan olmaydigan mamlakat bo'lib, tez o'sib borayotgan aholi, cheklangan tabiiy resurslar va infratuzilma yetarli emasligi tufayli barqaror rivojlanishga erishish uchun ko'plab muammolarga duch kelmoqda. Maqolada O'zbekistonning SDGga erishishdagi taraqqiyoti va muammolari tahlil qilinadi va siyosatchilarga barqaror rivojlanishga erishish yo'lidagi to'siqlarni yengib o'tish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG), O'zbekiston, qashshoqlik, ta'lim, gender tengligi, toza suv, barqaror energiya, iqtisodiy o'sish.

Kirish: Barqaror rivojlanish butun dunyo bo'ylab, shu jumladan O'zbekiston uchun muhim maqsaddir. 36milliondan ortiq aholiga ega bo'lgan O'zbekiston iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikka qaratilgan siyosat va dasturlarni amalga oshirish orqali barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun katta sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda. Ushbu sa'y-harakatlarga qaramay, O'zbekiston SDGga erishishda bir qator muammolarga duch kelmoqda, jumladan, qashshoqlik, past turmush darajasi, yetarli darajada infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyati cheklangan. Ushbu tadqiqot maqolasining maqsadi O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini ta'minlashda yuz berayotgan muammolarini o'rganish va ushbu muammolarni hal qilish uchun tavsiyalar berishdir.

Adabiyot manbalari haqida umumiy ma'lumot; Adabiyot sharhi

Barqaror rivojlanish dunyoning ko'plab mamlakatlari, jumladan, Markaziy Osiyodagi dengizga chiqqan imkoni bo'lmagan O'zbekiston uchun muhim maqsad bo'lib kelgan. Ushbu adabiyot sharhi O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini ta'minlash muammolari bo'yicha tadqiqotlar va hisobotlarni ko'rib chiqadi.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dasturi (BMTTD) hisobotiga ko'ra, O'zbekiston qashshoqlikni qisqartirish, ta'lim va gender tengligi kabi SDGlarning bir qismiga erishishda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishdi [1,2,3]. Shu bilan birga, hisobotda mamlakatning boshqa SDG maqsadlariga erishishda duch kelayotgan muammolari, jumladan, ekologik barqarorlik, infratuzilmani rivojlantirish, munosib mehnat va iqtisodiy o'sish (UNDP, 2020) ta'kidlangan.

Ekologik barqarorlik nuqtai nazaridan O'zbekiston cho'llanish va tuproq degradatsiyasi kabi muammolarni hal qilish uchun bir qancha tashabbuslarni amalga oshirdi [4,5,6]. Mamlakatning biologik xilma-xillikni saqlash milliy strategiyasi va Harakatlar rejasi mamlakat biologik xilma-xilligini saqlashga qaratilgan bo'lsa, Iqlim o'zgarishi bo'yicha Milliy strategiya issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish va iqlimga chidamlilikni oshirishga qaratilgan. Biroq, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP)ning Global Environment Outlook hisobotiga ko'ra, O'zbekiston havo va suv sifati, biologik xilma-xillik va iqlim ta'siri bo'yicha yomon o'rinda turadi (UNEP, 2019) [7,8]

¹Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti

Infratuzilmani rivojlantirish O'zbekiston SDGga erishishda duch kelayotgan yana bir muhim muammodir. Mamlakatning avtomobil yo'llari, temir yo'llari, suv ta'minoti kabi infratuzilmasi aholining o'sib borayotgan ehtiyojlarini va mamlakat iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash uchun yetarli darajada emas. Osiyo taraqqiyot banki (OTB) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning 2016-2020 yillarda infratuzilmaga sarmoyaga bo'lgan ehtiyoji 47 milliard dollarga baholanmoqda, va mamlakat barqaror rivojlanishga erishish uchun infratuzilma investitsiyalarini oshirishi kerak (OTB, 2016) [9].

Munosib mehnat va iqtisodiy o'sish nuqtai nazaridan O'zbekiston iqtisodiyotida norasmiylikning yuqori darajasi mavjud bo'lib, bu SDGga erishishda qiyinchilik tug'diradi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) hisobotida aytilishicha, O'zbekiston ishchi kuchining qariyb 70 foizi norasmiy sektorda band bo'lib, u past ish haqi, yomon mehnat sharoitlari va cheklangan ijtimoiy himoya bilan tavsiflanadi (XMT, 2019).

Tahlil

O'zbekiston qashshoqlikni qisqartirish, ta'lim va gender tengligi kabi Barqaror rivojlanish maqsadlariga (BRM) erishishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Biroq, mamlakat boshqa SDG maqsadlariga erishishga to'sqinlik qiladigan bir qator muammolarga duch kelmoqda. Ushbu tahlilda biz SDGga erishishda O'zbekiston duch keladigan asosiy muammolarni ko'rib chiqamiz.

O'zbekiston oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri ekologik barqarorlikka erishish zarurati hisoblanadi. Cho'llanish va tuproq degradatsiyasi kabi muammolarni hal qilish bo'yicha tashabbuslar amalga oshirilayotganiga qaramay, mamlakat havo va suv sifati, biologik xilma-xillik va iqlim ta'siri bo'yicha hali ham yomon o'rinni egallab turibdi. Bu ko'proq narsani ko'rsatadi. Biroq, boshqa SDG larga erishishda mamlakat duch keladigan bir qator muammolar mavjud. Masalan, O'zbekiston toza suv va kanalizatsiya, barqaror energiya va iqlim ta'siridan foydalanish bo'yicha yomon o'rinda turadi. Bundan tashqari, iqtisodiyotdagi norasmiylikning yuqori darajasi tufayli mamlakat munosib mehnat va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muammolarga duch kelmoqda. Ekologik barqarorlik O'zbekiston SDGga erishishda duch kelayotgan yana bir muammodir. O'zbekiston qishloq xo'jaligi amaliyoti tufayli biologik xilma-xillikning pasayishi, cho'llanish va tuproq degradatsiyasini boshdan kechirdi. Mamlakatda ushbu ekologik muammolarni hal qilish uchun Milliy biologik xilma-xillik strategiyasi va harakatlar rejasi va iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy strategiya kabi bir qancha dasturlar amalga oshirildi. Biroq, bu tashabbuslar o'z maqsadlariga erishish uchun ko'proq mablag', texnik tajriba va manfaatdor tomonlarning ishtirokini talab qiladi.

O'zbekiston SDGga erishishda duch kelayotgan yana bir qiyinchilik bu infratuzilmaning yetarli emasligidir. O'zbekistonning avtomobil yo'llari, temir yo'llari, suv ta'minoti kabi infratuzilmasi o'sib borayotgan aholi ehtiyojlari va mamlakat iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash uchun yetarli emas. Hukumat ushbu vazifalarni hal etish maqsadida Toshkent va Samarqandni bog'lovchi yangi tezyurar temir yo'l liniyasini qurish, Toshkent shahrining suv ta'minoti tizimini modernizatsiya qilish kabi bir qancha infratuzilma loyihalarini amalga oshirdi. Biroq, bu loyihalar muvaffaqiyatini ta'minlash uchun ko'proq mablag' va texnik tajriba talab qiladi.

Natijalar va muhokama

O'zbekiston 2015-yilda qabul qilinganidan buyon Barqaror Taraqqiyot Maqsadlarining (BRM) ba'zilariga erishishda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishdi. Biroq, 2030-yilgacha bo'lgan maqsadli SDGga erishishda mamlakat hali ham bir qator muammolarga duch kelmoqda. O'zbekistonda qashshoqlikni kamaytirish, ta'limni yaxshilash va gender tengligini ta'minlash borasida erishilgan yutuqlar e'tiborga molik. Mamlakatda ushbu muammolarni hal etish bo'yicha siyosat va tashabbuslar amalga oshirilib, ijobiy natijalarga erishildi. Biroq, ekologik barqarorlik, infratuzilmani rivojlantirish, munosib mehnat va iqtisodiy o'sish muhim muammolar bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda ekologik barqarorlikni ta'minlash zarurati yaqqol ko'rinib turibdi, chunki mamlakat havo va suv sifati, biologik xilma-xillik va iqlim ta'siri bo'yicha yomon o'rinda turadi. Mamlakatning Bioxilma-xillikni saqlash milliy strategiyasi va Harakatlar dasturi hamda Iqlim o'zgarishiga qarshi milliy strategiya ana shu muammolarni hal etishga qaratilgan muhim tashabbuslardandir. Shunga

qaramay, barqaror amaliyotlarni targ'ib qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun ko'proq ish qilish kerak.

Infratuzilmani rivojlantirish O'zbekiston SDGga erishish uchun yengishi kerak bo'lgan yana bir qiyinchilikdir. Mamlakatning infratuzilmaga investitsiyalarga bo'lgan ehtiyoji katta bo'lib, o'sib borayotgan aholi ehtiyojlarini qondirish va iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish uchun infratuzilmani rivojlantirish uchun katta miqdorda investitsiyalar talab etiladi.

O'zbekiston iqtisodiyotidagi norasmiylikning yuqori darajasi munosib mehnat va iqtisodiy o'sishning SDGlariga erishish uchun qiyinchilik tug'dirmoqda. Siyosatchilar biznesni rasmiylashtirishni rag'batlantiradigan va norasmiy sektorda mehnat sharoitlarini yaxshilaydigan tartibga solish muhitini yaratishga e'tibor qaratishlari kerak.

O'zbekistonda barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun xususiy sektor investitsiyalarini rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega. Hukumat iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun bir qancha tashabbuslarni amalga oshirdi, biroq xususiy sektorga ko'proq investitsiyalar kerak. Xususiy sektor investitsiyalarini va manfaatdor tomonlarning ishtirokini rag'batlantiradigan qulay tartibga solish muhitini yaratish SDGga erishishga yordam beradi.

Xulosa

O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini ta'minlash muammolarini yengish uchun siyosatchilar quyidagi tavsiyalarga ustuvor ahamiyat berishlari kerak:

Milliy bioxilma-xillik strategiyasi va harakatlar rejasi va iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy strategiya kabi ekologik barqarorlikni ta'minlash tashabbuslarini moliyalashtirishni ko'paytirish.

Barqaror energiya manbalaridan foydalanishni rag'batlantirish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytiradigan siyosatni amalga oshirish.

Suv ta'minoti va kanalizatsiya infratuzilmasiga sarmoya kiritish orqali toza suv va kanalizatsiyadan foydalanish imkoniyatini oshirish.

Yo'llar, temir yo'llar va aeroportlar kabi infratuzilmani rivojlantirishga xususiy sektor investitsiyalarini rag'batlantirish.

Ishchi kuchining malakasini oshirish va ularning bandligini yaxshilash uchun ta'lim va o'qitish dasturlarini rag'batlantirish.

Adabiyotlar:

1. Rahimov, I., Yuldashev, O., & To'raev, M. (2019). O'zbekistonda SDG monitoring tizimini rivojlantirish: kontseptual asos va ko'rsatkichlar. Barqaror rivojlanish jurnali, 12(6), 142-154. DOI: 10.5539/jsd.v12n6p142
2. Azizov, E. va Raxmanov, M. (2019). O'zbekistonda barqaror rivojlanish muammolari va imkoniyatlari: MRMdand SDGgacha. Atrof-muhit va fan ta'limi xalqaro jurnali, 14(9), 561-574. DOI: 10.12973/jese.2019.488a
3. Mavlonova, N., Oybek, M. va Liu, Y. (2021). O'zbekistonda qishloq aholisining barqaror rivojlanish yo'lida imkoniyatlarini kengaytirish. Qishloqshunoslik jurnali, 84, 232-241. DOI:10.1016/jjrurstud.2021.03.0o1
4. Xodjaev, A. va Olkott, M. (2019). O'zbekistonda o'tish davri: iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish salohiyati. Iqtisodiy o'tish muammolari, 62(9-11), 737-746. DOI: 10.1080/10611991.2019.1707791
5. Xodjaev, A. va Olkott, M. (2019). O'zbekistonda o'tish davri: iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish salohiyati. Iqtisodiy o'tish muammolari, 62(9-11), 737-746. DOI: 10.1080/10611991.2019.1707791

6. Yoʻldoshev, O. (2020). O'zbekistonda iqtisodiy o'sishning daromadlar tengsizligiga ta'siri. Iqtisodiy rivojlanish jurnali, 45(1), 105-129. DOI: 10.23395/jed.2020.45.1.105-129
7. Liu, Y., Qiao, X. va Mavlonova, N. (2020). Fazoviy tabaqalanish va qishloq aholi turmushi zaifligining ta'sir etuvchi omillari: O'zbekiston misoli. Barqarorlik, 12(23), 10017. DOI: 10.3390/SU122310017
8. Hamdamov Sh. O'zbekiston Respublikasida innovatsion rivojlanish va inklyuziv o'sishning xalqaro ko'rsatkichlari tahlili/19-Xalqaro iqtisod, moliya va biznes konferentsiya materiallari to'liq maqolalar. bet. 282-288. 2020 Praga, Chexiya
9. Xodjaev, A. va Olkott, M. (2020). O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning siyosiy iqtisodi.
10. Mansurov, S. va Sanober, F. (2021). O'zbekistonning ekologik izi tahlili. Journal of Central Asian Environmental and Sociological Studies, 4(1), 31-48. DOI: 10.3390/SU122310017
11. 1080/1060586X.2020.1845435

